

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 23 maj 1924 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyte av mark mellan kronan och aktiebolaget Öfverums bruk.

(2:a avd.)

I en till riksdagen den 2 maj 1924 avläten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 220, har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att ett utbyte av fastigheter må äga rum mellan kronan å ena sidan och aktiebolaget Öfverums bruk å andra sidan på följande sätt och villkor:

att kronan till bolaget överlåter följande kronodomäner i Kalmar län:

2 mantal Larum nr 1 samt utjorden Dalhem nr 4 i Dalhems socken, $\frac{3}{4}$ mantal Dalhem nr 1 i Dalhems socken, 1 mantal Sothem nr 2 i Gamleby socken, $\frac{3}{4}$ mantal Björkö nr 1 eller Lilla Björka i Västra Eds socken och 1 mantal Skramstad nr 1 med 1 mantal Lida nr 1 i Gamleby socken;

att bolaget till kronan överlåter följande fastigheter fria från andra gravationer än i statsrådsprotokollet omförmälda in-teckningar för nyttjande- och servitutsrätt:

5 öres- 12 penningland Hyttåsen nr 1 (1¹) med lägenheterna Skomarhyttan nr 5 (5¹), ett fåbodställe, lägenheten Staxvallsängen nr 1 (1¹), en äng, lägenheten Östansjö och Kallmuren nr 3 (3¹), en äng, lägenheten Hyttåsen nr 2 (2¹), en skogstrakt, lägenheten Fors nr 11 (11¹), en äng, och lägenheten Fors nr 12 (12¹), en mulbeteshage, samtliga fastigheter belägna i Torsåkers socken av Gävleborgs län,

1 mantal Örboholm eller Gammalgården nr 1 (1¹), $\frac{1}{4}$ mantal Folkvik nr 1 (1¹), $\frac{1}{2}$ mantal Kärr nr 1 (1¹), $\frac{1}{2}$ mantal Luckebol nr 1 (1¹), $\frac{1}{2}$ mantal Mättinge nr 1 (1¹), $\frac{1}{2}$ mantal Tovsjö nr 1 (1¹), $\frac{1}{2}$ mantal Tovsjö nr 2 (2¹), 1 mantal Yttervik nr 1 (1¹), $\frac{1}{2}$ mantal Övervik nr 1 (1¹), $\frac{1}{2}$ mantal Övervik nr 2 (2¹), $\frac{21}{100}$ mantal Bissbol nr 1 (1⁶), $\frac{7}{10}$ mantal Granhusa nr 1 (1³, 1⁴), $\frac{45}{100}$ mantal Kongsbol nr 1 (1⁴), $\frac{5}{100}$ mantal Klacka nr 1 (1⁵), $\frac{3}{100}$ mantal Klacka nr 2 (2⁴), $\frac{3}{10}$ mantal Klacka nr 3 (3³), $\frac{28}{100}$ mantal Vackebol nr 1 (1³, 1⁵) samt $\frac{15}{100}$ mantal Västankärr nr 1 (1⁶), samtliga fastigheter belägna i Västerljungs socken av Södermanlands län, och

$\frac{23}{32}$ mantal Åhult (1²) med lägenheten Åhults kvarn och såg i Lenhovda socken av Kronobergs län;

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 10 saml. 33 häft. (Nr 65.)

att bolaget inträder i kronans rättigheter och skyldigheter i förhållande till arrendatorerna å kronans förberörda fastigheter,

att bolaget såsom vederlag för det högre uppskattningsvärdet å kronans i bytet ingående fastigheter till kronan gäldar 450,000 kronor att kontant utbetalas antingen i dess helhet den 15 oktober 1924 eller medelst avbetalningar, vilkas belopp och förfallotid domänstyrelsen äger bestämma, åliggande det i sistnämnda fall bolaget att för betalning av belopp, som utestår oguldet efter nyss sagda dag, ställa säkerhet, som av domänstyrelsen godkännes, ävensom att å sådant belopp erlagga ränta efter 6 procent om året från samma dag, tills full betalning sker; samt

att kronan nedlägger i statsrådsprotokollet omförmäld rättegång mot bolaget angående uppdämning av vatten.

Beträffande utredningen i ärendet tillåter sig utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet.

Motion.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 456, av herr *Johanson* i Hörninge *m. fl.*, vari hemställts, att Kungl. Maj:ts förenämnda proposition måtte av riksdagen avslås.

Beträffande de skäl, som åberopats för denna hemställan, hänvisas till motionen.

Av handlingarna i ärendet framgår beträffande de i förevarande bytesavtal ingående fastigheternas beskaffenhet samt avtalets innehåll i huvudsak följande.

Totala arealen av bolagets fastigheter (4,989.76 hektar) är omkring $2\frac{1}{2}$ gånger större än kronans i bytetingående sammanlagda areal (1980.80 hektar), varvid ock är att märka, att arealen av impediment utgör respektive 1,450.78 och 310.27 hektar. Nyssnämnda relation gäller jämväl i det närmaste beträffande den produktiva skogs- och hagmarken. Tages däremot hänsyn till tomt- och åkerarealen är bolagets areal endast obetydligt större än kronans. Åkerjorden är å kronans egendomar av god, delvis mycket god beskaffenhet och övervägande bättre än den å bolagets fastigheter. Åbyggnaderna äro å kronans fastigheter i gott stånd, under det att de å bolagets egendomar befintliga i allmänhet äro i mindre gott skick. Skogen å kronans egendomar är av god slutenhet och innehåller ansenliga sparade virkesmängder i synnerhet å de stora gårdarna Larum och Dalhem. Bolagets skogsmarker äro däremot huvudsakligen kalhuggna, utglesnade eller be vuxna med ungskog. Den produktiva skogs- och hagmarkens godhetsgrad (boniteten) är något bättre å kronans marker. Enligt den verkställda värderingen överstiger värdet av kronans fastigheter bolagets med (1,273,825—822,432) 451,393 kronor, vilken skillnad i bytesavtalet avrundats till en kontant mellanavgift av 450,000 kronor. Enligt avtalet skulle

en mellan kronan och bolaget pågående process rörande av uppdämning orsakad skada å vissa kronans egendomar nedläggas.

Såsom skäl för ifrågavarande bytesavtal har äberopats, att detsamma vore för kronan förmånligt. Därvid har framhållits, bland annat, att på grund av brist å lämpliga transportleder, föreläge svårigheter för kronan att exploatera det på kronodomänerna befintliga ansenliga virkeskapitalet. Bolagets fastigheter åter skulle i kronans hand erbjuda betydligt bättre möjligheter i sådant hänseende. Genom bytet skulle kronan erhålla en väsentligt större areal produktiv skogsmark än som förefunnes å kronodomänerna, varjämte mellanavgiften lämnade tillgång till inköp av ytterligare sådan mark.

Vid överbägande av förevarande spörsmål har utskottet till en början ansett sig böra framhålla, att ett bytesavtal sådant som det nu ifrågasatta kan sägas innebära å ena sidan ett fränhändande av vissa kronodomäner och å andra sidan ett förvärvande av vissa egendomar för kronans räkning. Med hänsyn härtill har utskottet ansett sig hava att skärskåda den föreliggande frågan jämväl från de synpunkter, som i allmänhet pläga anläggas beträffande försäljningar av kronoegendomar. Härvid har utskottet icke kunnat undgå finna, att ifrågavarande avtals genomförande skulle innebära ett väsentligt avsteg från de principer, som i berörda avseende hittills tillämpats. Av propositionens innehåll torde emellertid framgå, att vare sig vederbörande myndigheter eller departementschefen ingått å ett bedömande av frågan från de synpunkter utskottet nyss angivit. Härmed sammanhängar, att även sättet för verkställande av uppskattning av kronans ifrågavarande egendomar icke överensstämmer med det för försäljningar från kronans domäner gällande. Sålunda har icke förekommit i vanlig ordning av domänintendent och uppskattningsmän verkställd för rättning, varav bland annat följer, att någon utredning icke blivit gjord rörande de omständigheter, som föreligga beträffande å egendomarna boende arrendatorer, torpare m. fl. och deras önskemål. Icke heller har vederbörande länsstyrelse hörts. Med hänsyn redan därtill, att utredningen i ärendet sålunda icke lämnar tillfälle till — enligt utskottets mening — erforderlig prövning, har utskottet ansett betänkligheter möta mot tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag. I den mån det varit utskottet möjligt att granska avtalets innebörd har utskottet emellertid icke heller funnit de skäl, som anförts för lämpligheten att avhända sig ifrågavarande egendomar, fullt övertygande. Vad särskilt angår de berörda svårigheterna för kronan att tillgodogöra sig det värdefulla virkeskapitalet å Larum och Dalhem har till utskottets kännedom kommit, att till vederbörande vattendomstols prövning föreligger framställning om inrättande av allmän farled genom vissa nyssnämnda kronoegendomar angränsande sjöar. Denna omständighet synes utskottet ägnad att än ytterligare försvåra utskottets bedömande av vilken betydelse bör tillmätas ovan antydda svårigheter.

Utskottet.

Slutligen anser sig utskottet böra framhålla, att kronans ifrågavarande domäner innehålla en betydande areal god och väl bebyggd åkerjord, varför frågan om deras avhändande icke torde böra bedömas allenast från skogliga synpunkter.

Med sin ovan angivna uppfattning rörande detta ärendes innebörd har utskottet icke funnit sig kunna förorda ifrågavarande förslag utan biträder i stället motionärernas avslagsyrkande.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen med bifall till den i ämnet väckta motionen II:456 må avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 23 maj 1924.

På jordbruksutskottets vägnar:

O. NILSSON.

Vid detta ärendets slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Nilsson* i Kabbarp, *Ingeström, Elisson, Norin, Lindstrand* och *Lundell*; samt

från andra kammaren: herrar *Nilsson* i Tånga, *Olsson* i Broberg, *Johansson* i Uppmälby, *Uddenberg* i Karlskoga, *Aarnseth, Hedlund* i Häste och *Pettersson* i Stäringe.